

Russisch : Taalpraktijk A (A703074)

Bachelor in de toegepaste taalkunde 1

Russisch : fonetica

Uitgave 2019-2020

Verantwoordelijke uitgever

Bart Hendrickx

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING

1. Russische fonetiek : enkele belangrijke eigenschappen	4
2. Het Russische fonetische schrift	4
3. Een overzicht van alle Russische klanken	5

HOOFDSTUK 1

1. De uitspraak van [a] en [o]	8
2. De reductie van -a- en -o- : basisregels	8
3. De intonatieconstructies IK-1, IK-2, IK-3.....	10

HOOFDSTUK 2

1. Harde en zachte medeklinkers	12
1.1. Algemeen	12
1.2. Hoe te herkennen in de spelling	13
1.3. Afwijkingen tussen spelling en uitspraak.....	15
2. De uitspraak van [и] en [ы].....	15
3. De reductie van -a- en -o- : uitbreiding	16

HOOFDSTUK 3

1. De uitspraak van [э]	17
2. De reductie van -e- en -я-	17
3. De intonatieconstructie IK-4	19

HOOFDSTUK 4

1. De assimilatie van de medeklinkers	20
1.1. Veranderingen aan het wordeinde.....	20
1.2. Veranderingen in medeklinkercombinaties.....	21
2. De klank [j] in de spelling.....	25
3. De uitspraak van [л] en [л'].....	26

HOOFDSTUK 5

1. De klanken [ц], [ч'], [ж], [ш], [ш']	28
1.1. Uitspraak	28
1.2. Spellingsschema's	29
1.3. De reductie na ц, ч, ж, ш, ш	31
2. Uitzonderlijke afwijkingen tussen spelling en uitspraak	33

UITSPRAAKOEFENINGEN	36
----------------------------------	-----------

INLEIDING

1. Russische fonetiek : enkele belangrijke eigenschappen

Het Russisch is een taal die overheerst wordt door *medeklinkers* : er zijn ruim vijf keer meer medeklinkers dan klinkers. In het Nederlands is het aantal medeklinkers en klinkers min of meer in evenwicht.

Het grote aantal medeklinkers valt grotendeels te verklaren door het feit dat het Russisch een onderscheid maakt tussen *harde en zachte medeklinkers*. Een zachte medeklinker is in tegenstelling tot een harde gepalataliseerd, m.a.w. hij wordt uitgesproken met de tongrug tegen het gehemelte. In het Nederlands daarentegen bestaan er vrijwel enkel harde medeklinkers. De overheersing van de medeklinkers komt ook tot uiting in een aantal medeklinkercombinaties die voor Nederlandstaligen ongewoon zijn.

De grootste moeilijkheid bij de klinkers is niet zozeer de uitspraak ervan, maar wel dat dat men niet altijd de klinker uitsprekt die men in de spelling ziet. Sommige klinkertekens worden nl. anders uitgesproken in onbeklemtoonde lettergrepen, een fenomeen dat *reductie* heet. Daarom is de kennis van de juiste klemtoon nog belangrijker dan in andere talen. De reductie van klinkers zorgt voor de voornaamste afwijkingen tussen spelling en uitspraak.

Zoals alle talen heeft het Russisch ook zijn eigen specifieke *intonatie*, die in vele gevallen sterk afwijkt van de Nederlandse intonatie. In de meeste gevallen is de woordvolgorde in Russische zinnen en vragen identiek en is de intonatie het enige middel om duidelijk te maken om welke van de twee het gaat.

2. Het Russische fonetische schrift

Het Russische alfabet heeft 33 *spellingstekens*, onder te verdelen als volgt :

- 21 medeklinkertekens : -б-, -в-, -г-, -д-, -з-, -ж-, -й-, -к-, -л-, -м-, -н-, -п-, -р-, -с-, -т-,
-ф-, -х-, -ц-, -ч-, -ш-, -щ-
- 10 klinkertekens : -а-, -е-, -ё-, -и-, -о-, -у-, -ы-, -э-, -ю-, -я-
- het zachte teken -ь- (мягкий знак) : duidt aan dat de voorgaande medeklinker zacht is
- het harde teken -ъ- (твёрдый знак) : duidt aan dat de voorgaande medeklinker hard is (komt enkel nog voor op de grens tussen een prefix en de stam van een woord)

Deze spellingstekens vertegenwoordigen 44 verschillende *klanken*. De spelling heeft immers geen aparte tekens voor harde en zachte medeklinkers (die moet men herkennen door te kijken naar het daaropvolgende klinkerteken) en ook niet voor een aantal gereduceerde

klinkers. De enige manier om de uitspraak van een woord dus juist weer te geven is met het fonetische schrift, dat steeds tussen vierkante haken weergegeven wordt. In deze cursus gebruiken we een ietwat vereenvoudigde versie van het Russische fonetische schrift.

De medeklinkers hebben in het fonetische schrift dezelfde schrijfwijze als de spellingstekens, met uitzondering van de Russische j-klank, die niet met [й], maar met [j] weergegeven wordt. Om aan te duiden dat een medeklinker zacht is, wordt er een apostrof achter geplaatst.

Bv. : het spellingsteken -д- kan op twee manieren uitgesproken worden :

hard als in дом : fonetische weergave [дом]
zacht als in диск : fonetische weergave [д'иск]

Ook de meeste klinkers in het fonetische schrift zijn overgenomen uit het alfabet. Er bestaan wel specifieke symbolen voor de twee klinkers die uitsluitend in onbeklemtoonde positie voorkomen : [ʌ] voor de korte onbeklemtoonde “a” en [ɚ] voor de korte, doffe “e” zoals die ook voorkomt in het Nederlands (bv. “verstaan”). Dit laatste fonetische symbool heeft overigens niets te maken met het gelijkvormige harde teken uit het alfabet.

Bv. : het spellingsteken -о- kan op de volgende manieren uitgesproken worden :

beklemtoond als in домик : fonetische weergave [дóм'ик]
onbeklemtoond als in молоко : fonetische weergave [мьлáкó]

3. Een overzicht van alle Russische klanken

Medeklinkers

- [б] : harde medeklinker als in был
[б'] : zachte medeklinker als in без
- [в] : harde medeklinker als in вот
[в'] : zachte medeklinker als in вилка
- [г] : harde medeklinker als in газета
[г'] : zachte medeklinker als in герóй
- [д] : harde medeklinker als in дом
[д'] : zachte medeklinker als in день
- [ж] : harde medeklinker als in женá
- [з] : harde medeklinker als in зона
[з'] : zachte medeklinker als in земля́
- [j] : zachte medeklinker als in мой
- [к] : harde medeklinker als in кóмната
[к'] : zachte medeklinker als in кинó

- [л] : harde medeklinker als in лампа
 [л'] : zachte medeklinker als in лес
- [м] : harde medeklinker als in мать
 [м'] : zachte medeklinker als in метро́
- [н] : harde medeklinker als in но́та
 [н'] : zachte medeklinker als in нет
- [п] : harde medeklinker als in па́па
 [п'] : zachte medeklinker als in пи́во
- [р] : harde medeklinker als in рабо́та
 [р'] : zachte medeklinker als in река́
- [с] : harde medeklinker als in сад
 [с'] : zachte medeklinker als in се́мь
- [т] : harde medeklinker als in трамва́й
 [т'] : zachte medeklinker als in телефо́н
- [ф] : harde medeklinker als in фу́тбо́л
 [ф'] : zachte medeklinker als in фи́льм
- [х] : harde medeklinker als in хорошо́
 [х'] : zachte medeklinker als in хи́мик
- [ц] : harde medeklinker als in цирк
- [ч'] : zachte medeklinker als in чита́ть
- [ш] : harde medeklinker als in шесть
- [щ'] : zachte medeklinker als in ще́

Klinkers

- [а] : beklemtoonde klinker als in ма́ма
 [о] : beklemtoonde klinker als in до́ма
 [э] : beklemtoonde klinker als in э́то, де́нь
 [и] : beklemtoonde klinker als in кни́га
 onbeklemtoonde klinker als in зи́ма, река́
- [у] : beklemtoonde klinker als in суп
 onbeklemtoonde klinker als in куда́
- [ы] : beklemtoonde klinker als in вы́ход

onbeklemtoonde klinker als in го́ды, жена́

[ʌ] : onbeklemtoonde klinker als in ананас, дома́

[ɤ] : onbeklemtoonde klinker als in магазин, молоко́, дело

HOOFDSTUK 1

1. De uitspraak van [a] en [o]

In het Nederlands komen in beklemtoonde lettergrepen zowel korte als lange varianten van deze klinkers voor en het verschil in lengte is ook betekenisbepalend (bv. pal-paal, ros-roos). In het Russisch worden deze klinkers in beklemtoonde positie altijd relatief lang uitgesproken.

De beklemtoonde [a] valt qua uitspraak te vergelijken met de korte Nederlandse [a] in bad, maar wordt langer aangehouden :

ма́ма
па́па
как
шка́ф
дива́н
ва́нна
здрáвствуйте
Ива́н Ива́нович

De [o] lijkt op een tweeklank die begint met een zeer korte [y]-vormige klank, die echter niet overdreven mag worden.

о́н
до́м
во́т
сто́л
до́брый день
по́чта
О́льга

2. De reductie van -a- en -o- : basisregels

Drie Russische klinkers, namelijk -a-, -o- en -e-, worden in onbeklemtoonde posities meestal anders uitgesproken dan in beklemtoonde posities. Dit fenomeen heet *reductie*. We bespreken hier voorlopig enkel de basisregels voor de reductie van de -a- en -o-.

Hoe de -a- en -o- gereduceerd worden, hangt af van hun positie ten opzichte van de beklemtoonde lettergreep. We onderscheiden twee zogenaamde reductietrappen :

- de eerste reductietrap : komt voor in de eerste lettergreep voor de klemtoon
- de tweede reductietrap : komt voor in alle andere onbeklemtoonde posities, dus :
 - in de tweede, derde, vierde enz. lettergreep voor de klemtoon
 - in alle posities na de klemtoon

Schematisch kunnen we de reductie van de -a- en -o- als volgt weergeven:

	-a-	-o-
1e trap	[ʌ]	
2e trap	[ɚ]	

[ʌ] : korte, doffe versie van de [a], min of meer vergelijkbaar met de Nederlandse korte [a] in man.

[ɚ] : vergelijkbaar met de doffe Nederlandse “sjwa” in verstaan, komen.

Voorbeelden :

-a- in de eerste trap : in feite geen probleem (je leest wat je ziet)

ма <u>т</u> ре <u>ш</u> ка	[м <u>ʌ</u> тр'ошк <u>ɚ</u>]
к <u>в</u> арт <u>и</u> ра	[к <u>ʌ</u> рт'и <u>р</u> ɚ]

-o- in de eerste trap : oppassen!

к <u>о</u> в <u>ѐ</u> р	[к <u>ʌ</u> в'о <u>р</u>]
о <u>к</u> н <u>о</u>	[<u>ʌ</u> кн <u>о</u>]
к <u>р</u> о <u>в</u> а <u>т</u> ь	[к <u>р</u> <u>ʌ</u> в <u>а</u> т' <u>ɚ</u>]
к <u>о</u> м <u>п</u> ь <u>ю</u> т <u>ѐ</u> р	[к <u>ʌ</u> мп'ю <u>т</u> ѐ <u>р</u>]

-a- in de tweede trap : oppassen!

ма <u>г</u> аз <u>и</u> н	[м <u>ɚ</u> г <u>ʌ</u> з'и <u>н</u>]
м <u>а</u> т <u>ѐ</u> м <u>а</u> т <u>и</u> к	[м <u>ɚ</u> т'и <u>м</u> а <u>т</u> 'и <u>к</u>]
к <u>о</u> м <u>н</u> а <u>т</u> а	[к <u>о</u> м <u>н</u> ѐ <u>т</u> ɚ]
ш <u>к</u> о <u>л</u> а	[ш <u>к</u> о <u>л</u> ѐ]

Let wel : in onbeklemtoonde eindpositie neigt de uitspraak van -a- vaak sterk naar [ʌ].

-o- in de tweede trap : oppassen!

хорошо́	[х'рлш'о́]
холоди́льник	[х'л'лд'йл'н'ик]
крэ́сло	[кр'эсл'э]
холо́дно	[х'о́льдн'э]

3. De intonatieconstructies IK-1, IK-2 en IK-3

Net als alle talen kent het Russisch zijn eigen specifieke intonatie. In het Russisch onderscheidt men verschillende zgn. “intonatieconstructies” (интонацио́нные констру́кции of ИК), waarvan we er in deze cursus vier bespreken (IK-1, IK-2, IK-3, IK-4).

Elke ИК kan bestaan uit drie delen : het intonatiecentrum (het deel in de zin waar de klemtoon ligt), een voorstuk en een achterstuk. De twee laatste delen zijn echter niet altijd aanwezig. Een zin of vraag kan zelfs enkel uit een intonatiecentrum bestaan (bv. Здесь?). Door het intonatiecentrum te verleggen, kan men verschillende klemtonen in een zin leggen, zoals in de volgende voorbeelden (intonatiecentrum onderlijnd) :

Сле́ва мо́я кровать. (neutraal)
 Сле́ва мо́я кровать (, а не твоя́).
Сле́ва мо́я кровать (, а не справа).

IK-1 komt voor in *neutrale, mededelende zinnen* en heeft een dalend patroon.

Kenmerken :

- voorstuk : gemiddelde toonhoogte
- intonatiecentrum : sterke toonverlaging
- achterstuk : lage toonhoogte

1

Э́то мо́я ма́ма.

Het cijfer duidt zowel het intonatiecentrum als het intonatietype aan.

IK-2 en IK-3 zijn vraagintonaties en leveren voor Nederlandstaligen de meeste problemen op. In tegenstelling tot de Nederlandse vraagintonatie, die meestal stijgend is, vertonen deze twee intonatietypes eerst een stijgend, maar daarna een dalend patroon. Het verschil is dat bij IK-3 de stijging veel groter is.

IK-2 komt voor in *vraagzinnen met een vraagwoord* (bv. кто, как, где, когда, чей)

Kenmerken :

- voorstuk : gemiddelde toonhoogte
- intonatiecentrum : lichte toonverhoging
- achterstuk : lage toonhoogte

Het intonatiecentrum ligt vaak op het vraagwoord zelf (en dan is er dus geen voorstuk).

2 2

Что́ это? Кто́ это?

2

Где́ тво́я ко́мната?

Het intonatiecentrum kan ook helemaal achteraan liggen (en dan is er dus geen achterstuk).

2

Как теб́я зову́т?

2

Как ва́ши дела́?

ИК-3 komt voor in *vraagzinnen zonder vraagwoorden*.

Kenmerken :

- voorstuk : gemiddelde toonhoogte
- intonatiecentrum : sterke toonverhoging (veel hoger dan bij IK-2) en naar einde toe bruuske verlaging
- achterstuk : lage toonhoogte

In Russische vragen wordt geen inversie toegepast (zoals in het Nederlands : Jij hebt een auto. / Heb jij een auto?). Daarom is de intonatie in vragen zonder vraagwoorden doorgaans de enige manier om duidelijk te maken dat het om een vraag en niet om een zin gaat. Vergelijk:

1	3
Это их кварти́ра.	Это их кварти́ра?
1	3
У теб́я есть маши́на.	У теб́я есть маши́на?

Ook bij IK-3 kan het intonatiecentrum helemaal vooraan of achteraan liggen. Als het helemaal achteraan ligt (en het achterstuk dus ontbreekt), verdwijnt het dalende effect.

1	3
Это Анто́н.	Это Анто́н?
1	3
Он здесь.	Он здесь?

Let op : als het intonatiecentrum op het laatste woord ligt en er volgen na het intonatiecentrum toch nog een of meerdere lettergrepen, dan is het dalende effect wél duidelijk te horen. Het cursief gedrukte deel in de volgende vragen wordt dus met een dalende intonatie uitgesproken.

1	3
Это Са́ша.	Это Са́ша?
1	3
Это зе́ркало.	Это зе́ркало

UITSPRAAKOEFENINGEN

HOOFDSTUK 1

1. De uitspraak van [a] en [o]

Lees.

он
дом
стол
вот
о́чень
спáльня
ма́ма
па́па
ма́ленький

2. De reductie van -a- en -o- : basisregels

2.1. Geef de onderlijnde klinkers fonetisch weer en lees vervolgens de woorden.

о́на
о́но
о́ни
мо́я
моё
спра́ва
спаси́бо
норма́льно
шко́ла
зе́ркало
бо́льшая ко́мната
микрово́лновая печь
напро́тив
ко́мпьютер
хорошо́
Оле́г
Бори́с
Никола́й
Воло́дя

2.2. Lees de volgende zinnen.

Это о́чень интере́сный магази́н.
Моя́ ко́мната о́чень ма́ленькая.
Вот бо́льшая ко́мната.
Меня́ зову́т Влади́мир Никола́евич Попов.
Познако́мьтесь, э́то мой брат Оле́г.
До́брое у́тро, Са́ша!
Здра́вствуй, Никола́й!

3. Intonatieoefeningen

3.1. Lees de zinnen met IK-1 en leg het intonatiecentrum op de gegeven plaats.

1
 Это на́ша кварти́ра.
 1
 Это на́ша кварти́ра.
 1
 Это на́ша кварти́ра.

1
 Это мой дом.
 1
 Это мой дом.
 1
 Это мой дом.

3.2. Lees de vragen met IK-2 en leg het intonatiecentrum op de gegeven plaats.

2	2
Кто до́ма?	Кто до́ма?
2	2
Где по́чта?	Где по́чта?
2	2
Что э́то?	Что э́то?
2	2
Как ва́ши дела́?	Как ва́ши дела́?

3.3. Lees de zinnen met IK-1 en de vragen met IK-3. Enkel de intonatie bepaalt of je te maken hebt met een zin of een vraag.

1	3
Он ру́сский.	Он ру́сский?
1	3
Это Воло́дя.	Это Воло́дя?
1	3
Это Пе́тр.	Это Пе́тр?
1	3
Там есть магази́н.	Там есть магази́н?
1	3
У тебя́ есть компью́тер.	У тебя́ есть компью́тер?
1	3
Напроти́в шко́ла.	Напроти́в шко́ла?
1	3
Душ там.	Душ там?

3.4. Lees dit dialoogje met de gegeven intonatietypes.

- 1
- Дóбрый день, Вíктор!
- 1
- Дóбрый день, Натáша!
- 2
- Как делá?
- 1 2
- Спасíбо, хорошó. А как вáши делá?
- 1
- Тóже хорошó.
- 1
- До встрéчи.
- 1
- До встрéчи.

3.5. Lees dit dialoogje uit de cursus schrijfvaardigheid met de gegeven intonatietypes.

- 2
- Где тво́я ко́мната?
- 1
- Вот она́.
- 1 1
- Она́ о́чень ую́тная, удо́бная.
- 1
- Спасíбо.
- 1 2
- Это большо́е окно́! Что там напрóтив?
- 1 1
- Это по́чта. А рýдом шко́ла и магази́н.
- 1 2
- Интере́сно. А что э́то?
- 1 1
- Это матрёшка. Это типичный ру́сский сувени́р.
- 2 3
- А чей э́то компью́тер, твой?
- 1
- Да, мой.
- 3
- Он но́вый?
- 1
- Нет, он уже́ ста́рый.
- 3
- А у тебя́ есть фотоаппара́т?
- 1 1 1
- Да, есть. Вот он. Это хоро́ший фотоаппара́т.

3.6. *Probeer dezelfde dialoog van het blad te vertalen.*

- Waar is je kamer?
- Daar.
- Ze is heel gezellig en comfortabel.
- Dank u.
- Dat is een groot venster. Wat is daar aan de overkant? Dat is de post. En daarnaast zijn een school en een winkel.
- Interessant. En wat is dat?
- Dat is een houten popje. Het is een typisch Russisch souvenir.
- En van wie is die computer, van jou?
- Ja, van mij.
- Is hij nieuw?
- Nee, hij is al oud.
- En heb je een fototoestel?
- Ja. Daar is het. Het is een goed fototoestel.